

ITINERARI DE Fuset-GAMELLONS

El Paratge Natural Municipal de la Serra de l'Ombria-Pou Clar és l'espai protegit d'Ontinyent que ocupa la superfície forestal situada al sud del nostre municipi i també els barrancs del centre de la Vall. Amb una extensió de 2.857 ha, inclou diversitat de paisatges, elements naturals i patrimoni construït que en justifica la protecció i permeten al visitant apreciar els matissos de l'ecosistema forestal mediterrani d'interior i les formes de vida vinculades al medi.

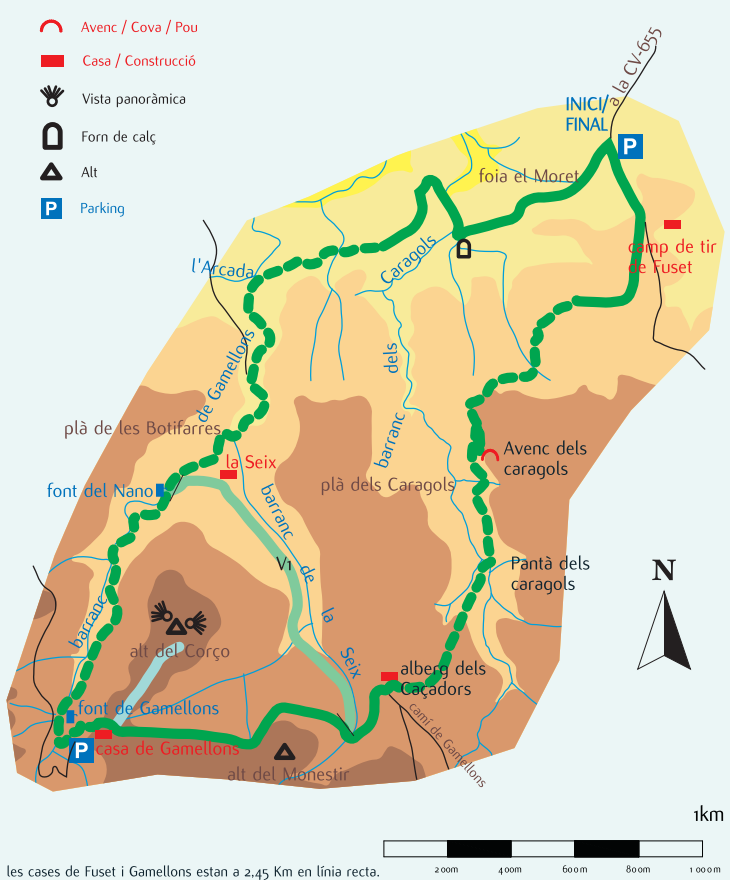
Informació pràctica del Paratge Natural de la Serra de l'Ombria - Pou Clar

Ajuntament d'Ontinyent
Departament de Medi Ambient 96 238 13 79
Tourist Info Ontinyent 96 291 60 90
Informació sobre la ciutat
www.ontinyent.es

Allotjaments:
Hotel Kazar www.hotelkazar.com 96 238 24 42
Hostal Monterrey 96 238 12 93
Pensión Molina 96 238 00 11
Casa Rural Casa de la Villa 610 741 299

Transports:
Autocars La Concepció · Línia València-Ontinyent-Villena
Autocars Navarro · Línia Ontinyent-Bocairent
www.laconcepcion.net · 96 238 03 62
Autocars Navarro · Línia Ontinyent-Bocairent
www.busnavarro.com · 96 238 50 11
RENFE · Regional línia València-Xàtiva-(Ontinyent)-Alcoi
www.renfe.es · (inf) 96 224 02 02
Activitats al PNM Serra de l'Ombria-Pou Clar
La Sèria serveis turístics · www.lasaria.com · 96 235 08 07

Distància: **9,5 km**
Altitud mínima: **413 m.s.n.m.**
Altitud màxima: **734 m.s.n.m**
Desnivell acumulat pujant: **427 mts.**
Desnivell acumulat baixant: **425 mts.**
Grau de dificultat: **Fàcil**
Temps: **3 hores 30 minuts**

les cases de Fuset i Gamellons estan a 2,45 Km en línia recta.

Al llarg del camí trobem...

La vida a Fuset

Encara que hui sols es veuen les restes de la casa, la finca fou regentada el primer terç del segle XX per un “senyor” i habitada pels seus corresponents maseros o mitgers. Ací es conreava sobretot vinyes i oliveres, i en la mateixa finca s’elaborava vi i oli en l’almàssera i el celler. Després, en temps de la Guerra Civil (1936-1939), la mort del propietari va propiciar que passara a mans del Frente de Juventud, moment en què va deixar de tenir un ús agrícola, i que va patir la tala de la majoria dels pins dels voltants a més d’un gran incendi que cremà la meitat occidental de la finca. L’any 1989 passà a ser propietat municipal i en 1994 tornà a ser arrasada en part pel foc. Al llarg d’aquests anys s’hi han fet tasques de reforestació, però la més destacable tingué lloc el 1995, quan es va repoblar amb espècies autòctones. Aquesta experiència va ser un referent en el panorama forestal de l’època. La casa fou enderrocada en 1968 a causa del seu estat ruïnós. La vida a Fuset era la típica a les finques de l’època. L’hora i mitja amb la burra que els separava del poble feia necessària l’autosuficiència. Un hortet al costat de la bassa, les conserves de pebrot i tomata i el ramat de 30 o 40 ovelles que pasturava per dins de la finca, feia possible subsistir llargues temporades sense baixar al poble. Però tot no era treball; els diumenges, un frare del convent pujava amb el taxi de Gaspar per fer missa a l’ermita que hi havia al costat de la casa. Quan estaven els de falange, la missa la feia un capellà. A l’estiu celebraven una festa en la qual es rifava un corder que servia per pagar les despeses de l’església i el taxi.

Els forns de calç

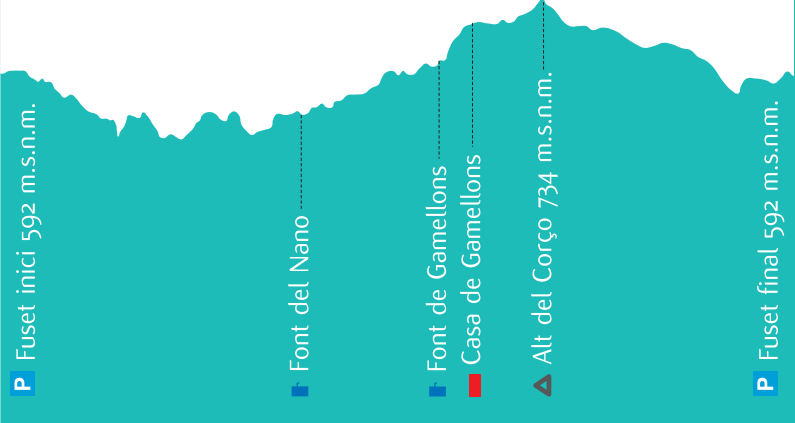
Prop de la finca se situaven diversos forns dedicats a subministrar morter i calç a la població. Els forns de calç es construïen a les vessants de les muntanyes i s’emprava pedra i fang. A l’interior es feia una combustió de llenya per a obtenir calç, material molt necessari que s’utilitzava en la construcció per fer les parets o arrebossar les façanes i emblanquinar les cases. La dita popular

El recorregut

Tant si partiu des de l’antiga finca de Fuset com si ho feu des de la casa de Gamellons, l’itinerari travessa pel barranc del mateix nom, on visitar la font del Nano o conèixer l’estructura d’un dels antics forns de calç és ineludible per a conèixer part de la nostra història. Una vegada a la casa de Gamellons, i deixant arrere l’alberg dels caçadors/forestals, el trajecte del recorregut travessa el barranc dels Caragols i voreja per els lloms de Fuset, on una vegada més se’ns apareixen part de les obres fetes pel cos d’enginyers forestals als inicis del segle XX a tall d’evitar la degradació de les nostres serres i contenir les torrenteres d’aigua que s’originaven i que tants mals produïen als camps de la Ribera.

Com accedir a l’inici de l’itinerari

Preneu la carretera CV-655 entre Ontinyent i Fontanars del Alforins i passat el quilòmetre 9 i després del camí de la font de Morera, trobareu a l’esquerra un camí amb un senyal de grans dimensions que indica Senders de Fuset. Seguiu este camí i a 1200 metres trobareu una zona d’aparcament i el plafó que marca l’inici del recorregut. Este itinerari es pot abordar també des de la zona d’acampada de la font de Gamellons situada 5 quilòmetres més endins d’este camí.

“qui fa calç sempre va descalç” ens mostra que aquest ofici, a més de ser dur, no era profitós econòmicament.

La font del Nano

A la font del Nano s’arriba resseguint el perfil quasi horitzontal de la sèquia que du l’aigua fins a la can Vicent. Allí trobem un cap de pedra amb faccions orientals, rèplica aproximada de l’original que es conserva al Museu Arqueològic d’Ontinyent i la Vall d’Albaida. La figura verdadera fou esculpida en pedra calcària, probablement a finals del segle XVIII, i es va col·locar al lloc del naixement per proveir d’aigua els habitants de la Seix i els transeünts.

La casa de Gamellons

Reconstruïda entre el 1908 i el 1915, la casa de Gamellons fou habitatge del personal de guarderia forestal i centre neuràlgic per coordinar les tasques de repoblació realitzades a les serres dels voltants. La casa és un conjunt de grans dimensions amb un pati central i dues plantes organitzades al voltant. A l’esplanada exterior ha ha xiprers, figueres, pins blancs, carrasques i un gros lledoner que fan augmentar, potser, el valor paisatgístic. També es conserva el sequer de pinyes, una replaça pavimentada on es deixaven les pinyes perquè s’obriren amb la calor de l’estiu i poder traure així els pinyons per plantar els plançons.

VARIACIONS SOBRE L’ITINERARI PROPOSAT

Vi Retallem per la Seix. Des de la font del Nano, un camí us pot dur fins a la Seix i el seu majestuós arbre mort, el teix, i després al camí de Gamellons. Acurtareu el recorregut més de tres quilòmetres, però us perdreu la casa i la font de Gamellons.

NO T’HAS DE PERDRE...

El forn de calç. Situat en un dels colzes del camí, representa un dels tants forns de la zona. El trobareu perfectament indicat a uns 200 metres de l’inici de l’itinerari amb un plafó informatiu que explica el seu funcionament.

La font del Nano. Un curiós cap de pedra amb faccions orientals presideix aquest ombrívol racó on podreu refrescar-vos per continuar el camí.

El teix de la Seix. A uns metres de la font del Nano trobareu la casa de la Seix, i al davant les restes d’un magnífic i sorprenent teix de més de 300 anys que malauradament no ha suportat els incendis forestals.

La font de Gamellons. Sobretot si feu el recorregut a l’estiu, a banda de la font que brolla tot l’any, hi trobareu uns majestuosos xiprers, aurons i altres caducifolis que us proporcionaran una agradable ombra en els dies calorosos, i una nota de color a la tardor.

La casa de Gamellons, punt intermedi de l’itinerari i autèntic referent d’aquesta zona del terme. Hi trobareu un plafó que us contarà la vida en aquesta casa forestal; podreu desviar-vos uns minuts cap a l’alt del Corço per gaudir-hi d’una panoràmica excepcional de la zona.

L’avenc dels Caragols, recollia l’aigua que s’esgolava pels pendents. Un senyal us indicarà el desviament que permetrà endinsar-se en aquest avenc, al qual s’accedeix sense necessitat de mesures de seguretat ni il·luminació.

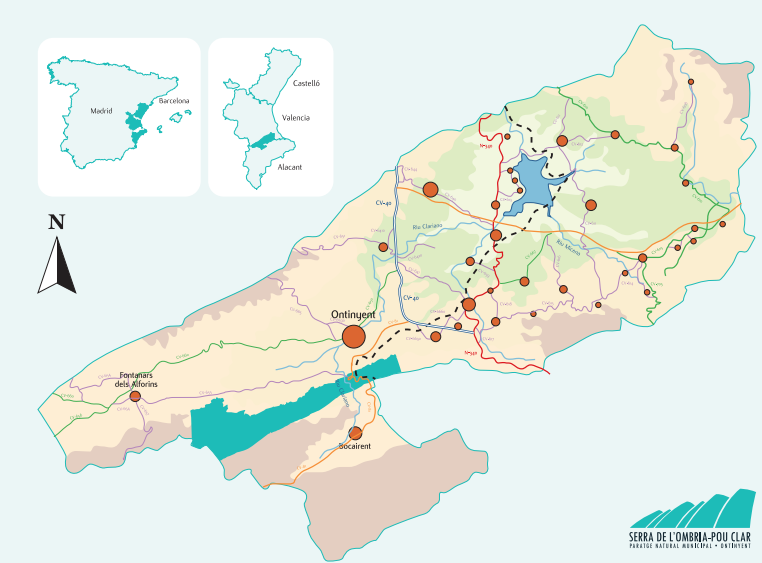
El forn de calç. Un plafó situat en un dels colzes del camí us explicarà el funcionament dels forns de calç. Fets de pedra i fang, a l’interior es calfava la pedra calcària per obtenir calç, material molt necessari que s’utilitzava en la construcció.

La font de Gamellons

La font de Gamellons és un del llocs emblemàtics de la nostra geografia, on els ontinyentins sempre han pogut gaudir de la natura. La font de Gamellons era l’enclau típic que convidava la gent a menjar-se la mona en temps de pasqua i hui dia encara conserva les taules i cadires que foren construïdes en 1989 utilitzant pedres de molí. Temps enrere la font estava porticada i hi havia dos gamellons que eren una espècie de llavadors, piles grans o bassons. L’àrea recreativa actual eren hortetes que abastien la casa de productes frescos.

L’alberg dels caçadors/forestals

Aquest edifici, de clar origen forestal, l’utilitzen actualment els caçadors. Era usat com a refugi pel personal que s’encarregava de les tasques de reforestació de la zona com a magatzem de materials i del bestiar, i com a estança els dies que no podien baixar al poble per algun motiu.

Ornitologia

Durant tot l'any, al pinaret de Fuset trobem gran quantitat d'ocells forestals com els **totestius**, **gafarrons**, **senyoretetes**, **capellanets**, **pinsans** o **tords**.

Els **gafarrons** comencen a cantar al mes de febrer i els **pinsans** a la primavera.

A l'hivern és fàcil trobar **pit-rojos** i **mosqueters comuns** entre les branques dels pins.

En zones més obertes, no resulta difícil veure el **xoriquer**, l'**aguiló**, i d'altres rapinyaires comunes en aquestes terres com l'**àguila reial**, l'**àguila serpera** o l'**aligot**.

A la font de Gamellons, **rossinyols**, **caragolets** i tota classe de **pàrids** ens donen la benvinguda amb els seus cants. **Bectorts** als xiprers i, prop de l'alberg, si hi anem a poqueta nit, sentirem els crits dels **mussols**.

Prenem la senda en direcció al barranc dels Caragols on ens serà fàcil detectar el **capsot** vigilant alguna sagrantana, i el cant de moltes **busqueretes**, **cogullades fosques**, i algun **perdigot** que de segur ix volant en sentir-se amenaçat amb la nostra presència.

totestiú

capellanet

Geologia

Començant l'itinerari i després d'un altiró, encarem el llit del barranc de Gamellons, pujant un antic salt format per conglomerats, argiles i margues dipositats fa més de 65 milions d'anys, al cretaci. Fent camí deixem els sediments cretàtics i ens endinsem entre les roques calcàries i les dolomies triàsiques dipositades fa més de 200 milions d'anys i que apareixen per l'erosió de la capa superior. Sobre aquests materials i dins del llit del barranc ens adreçarem a la font del Nano i a la de Gamellons, naixements associats a la natura càrstica del paratge.

Superem el desnivell creat pel barranc de Gamellons i, vorejant l'alt del Corço i el del Monestir, vestigis de l'erosió i la meteorització sobre les dolomies, comencem a baixar cap al barranc dels Caragols sobre un suau pendent reblit d'argiles.

Després del pantà, i de pujada, passem per una petita cavitat i deixem dalt un altre avenc, el dels Caragols. Recordem que estem arribant al pla de Simes, i encara que fora de ruta, es recomana la visita a la sima Gran, una cavitat excavada en el material calcari de més de 25 metres de profunditat.

font del Nano

Vegetació

Matolls

La formació predominant són els matolls formats per la **coscolla**, l'**arborcer**, el **llentiscle**, el **ginebre** i, en menor grau, l'**arçot** o **nesto**. Formen l'anomenada "màquia" que possibilita l'amagatall dels guerrillers antifranquistes.

Destaquem la **coscolla** (*Quercus coccifera*), un arbust semblant a la carrasca però de fulles de color verd lluent per les dues cares. La coscolla era molt important a l'edat mitjana, ja que sobre ella vivia la xinxilla, de la qual s'extreia la grana, un colorant roig obtingut per la trituració de l'insecte. Les terres d'Ontinyent eren referent en el comerç de la grana.

Un altre arbust poc habitual a les nostres terres i que abunda al llarg del camí és l'**arborcer** (*Arbutus unedo*). Junt al **marfull** (*Viburnum tinus*), són les restes de la laurisilva similar a la de Canàries, que es va assentar fa més de 10 milions d'anys. El fruit de l'arborcer és mengívol.

El **llentiscle** (*Pistacia lentiscus*) és un arbust relativament abundant en aquest itinerari. Antigament s'utilitzava com a combustible per als forns, per això la majoria hui conserven el port arbustiu. Sempre s'ha emprat per fer rams i adornar carrers.

Sobre els gredars, es forma un matoll molt aclarit i pobre on domina el cepell. Hi abunda també la **pebrella** i la **sajolida**: "terra de pebrella, caga't en ella!", i "sajolida i pebrella, per a la jove i per a la vella". Això diuen.

En els sòls margosos, a partir de certa alçada, l'argelaga és substituïda per l'**argelaga vera** (*Genista scorpius*). A l'alt de les Moles trobem un reducte d'espart.

Baladrars

Prop dels barrancs com el que du a la font del Nano, es presenten restes molt empobrides de baladrar. Aquests baladres són les mates més a ponent que podem localitzar a la vall i taquen de rosa les nostres rambles durant l'estiu, però és una mata verinosa.

coscolla

arborcer

llentiscle

baladre

CURIOSITATS

Pins empeltats

A la rodalia de l'antiga casa de Fuset es poden distingir dos pins curiosos amb la part de baix del tronc de pi bord o blanc i la superior i els fruits de pi ver o pinger, i per tant, productora de pinyons. La tècnica de l'empelt ens la descriu Cavanilles en parlar de Biar en les seues meravelloses Observaciones sobre la història natural,...

La pebrella (*Thymus piperella*) i la sajolida (*Satureja montana*)

◀ La pebrella és una planta que sols creix de manera natural pràcticament a les comarques centrals. Molt aromàtica, és usada a la cuina popular per donar un toc inconfusible a gaspatxos, calderos i plats de carn.

◀ La sajolida és força menys comuna i s'usa per adobar olives.

Margalida d'estepar (*Cytinus hypocistis et ruber*)

Són plantes paràsites que es crien al peu d'esteperes. La part externa queda reduïda a unes poques

fulles escamoses que envolten les flors blanquinoses o grogues. Les flors femenines originen els fruits anomenats "mamelletes", comestibles carnosos i plens de mucil·lag que tenen una sabor dolça amb un fons amarguet molt agradable.

Àlbers, xop blanc (*Populus alba*)

L'àlber és l'únic xop autòcton. L'escorça i la part inferior de les fulles són blanques. Pot assolir 30 metres d'altura i es conrea per la seua fusta que s'empra per a paviments, embalatges i en la part interior dels mobles, per a pasta de cel·lulosa, per fer paper, i també per fer llumins gràcies a la seua lenta combustió. Les fulles de xop blanc s'han emprat contra les infeccions d'orina i per eliminar les pedres al renyó.

Hi han col·laborat i aportat documentació: Antoni Conca (botànica), Agustí Boix (geologia), Antoni Ferrero (ornitologia), Àngel Cambra (etnografia i història)

Fotografies: Agrupació Fotogràfica d'Ontinyent (AFO)

Coordinació i definició del projecte:

Departament de Medi Ambient

Correcció lingüística: Oficina de Promoció i Ús del Valencià

de l'Ajuntament d'Ontinyent

Edita: AJUNTAMENT D'ONTINYENT,

Regidoria de Medi Ambient

Ontinyent, novembre de 2009

ITINERARIS PER CONÉIXER EL PARATGE NATURAL MUNICIPAL DE LA SERRA DE L'OMBRIA-POU CLAR

Itinerari del Torrater

Les plantes, la formació de les nostres muntanyes, els pous de neu i la construcció de les sendes dels Enginyers.

11 km, 3 hores 45'.

Itinerari del barranc dels Tarongers-alt del Castellar

Les formes visibles del relleu, la vegetació de ribera, la fauna dels penya-segats i barrancs, els molins i el bressol del tèxtil valencià.

5,8 km, 3 hores.

Itinerari de la font de Morera-senda dels Enginyers

Les formes de vida al món rural, el paisatge agrícola de secà, l'endèmica Caralluma Munbyana i l'erosió amb rasclets.

12,5 km, 4 hores.

Itinerari de Fuset-Gamellons

La fauna salvatge, les plantes útils, els forns de calç, els avencs, els treballs forestals dels anys 40 i la vida a la serra.

9,5 km, 3 hores 30'.

